Mediterrània: Manresa i la fira

La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional, de l'1 al 4 de novembre, cedeix un espai preferent a la cultura popular de la comarca que l'acull, el Bages. Diumenge al matí, el carrer serà seu

Els números de la fira

- 1.430.000 euros de pressupost
- 121 companyies participants
- 105 espectacles
- 140 funcions
- 400 professionals acreditats
- 4 itineraris de carrer
- 19 espais escènics

www.tradifiramanresa.cat

Les entitats del **Bages**, protagonistes

• Text: **Toni Mata i Riu, Susana Paz i Pau Brunet** / Fotos: **Regió7** / Gràfics: **Jordi Cirera**

L'imaginari cultural de moltes poblacions de la comarca del Bages té a veure amb gegants amables i cavallets mig humans, danses alegres i balls enjogassats, castells que s'alcen buscant l'impossible horitzó i trabucaires que retronen al cel. Són elements indissociables dels paisatges folklòric i festiu, mirades a la tradició que no es deixen abatre pels vents de la globalització. Dotzenes d'entitats i centenars de persones mantenen encesa la flama de les manifestacions lúdiques i els rituals del passat amb l'ardor i la convicció amb què passegen el llegat per carrers i places d'arreu de Catalunya i, sovint, d'altres punts del continent. Són els esbarts, els bastoners, les agrupacions de caramellaires, els geganters i les agrupacions culturals, que en molts punts de la geografia de la Catalunya central es resisteixen a enterrar el més popular que ens han deixat com a herència cultural els nostres avantpassats. La Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional, la ja emblemàtica Mediterrània que cada novembre es desplega per Manresa, mira sempre al futur intentant relacionar les formes arcaiques amb la innovació de la contemporaneïtat, establint diàlegs entre els tres temps verbals per no ancorar-se en fórmules repetides i gastades. I fa de la fusió de conceptes, de gèneres, d'estils, d'etiquetes i, sobretot, de la creació artística el seu lema de vida, la raó de la seva existència. Un mapa de complicitats que refusa la creença que tots som iguals, culturalment parlant, i que exhibeix la genètica particular de cada territori per fer que la tradició sigui un fenomen sempre viu, dinàmic, obert i plural. En aquest escenari de transversalitats, la cultura popular interpreta un paper protagonista. S'arrela en la nit dels temps i revisita, actualitza i projecta unes manifestacions mítiques que continuen enamorant milers de ciutadans.

Sensible a la necessitat d'ubicar la cultura popular de la comarca en un pedestal, que l'enlairi, la faci visible, en l'any del desè aniversari, la Mediterrània prioritza les entitats del Bages i els cedeix el protagonisme en el darrer dia de la festa, el diumenge al matí. A excepció de l'actuació de la colla castellera Tirallongues, de Manresa, que actuarà el dia abans, una quinzena d'entitats ocuparan el centre de la ciutat amb concerts, balls i cercaviles que connectaran la fita dels deu anys de l'esdeveniment amb els seus orígens, quan la Mediterrània no existia i la festa era una trobada parida per les entitats de la comarca.

"La cultura popular del Bages hauria de tenir cada any un espai propi a la fira". Paraules contundents de Rossend Closa, tresorer del Tro Gros, una entitat de Súria que agermana trabucaires i cantants i balladors de caramelles des de fa més d'un segle. Hi ha satisfacció pel protagonisme que es dóna aquest 2007 a les entitats de la comarca, però també es recorda que elles van fer néixer la festa de cultura popular que després va esdevenir fira. El sentiment generalitzat és que la convocatòria té molt de positiu, però alhora no s'amaga un cert enuig pel que consideren que ha estat una marginació no sempre justificable. De manera alternativa, el folklore bagenc ha

ARXIU/EUDALD REDÓ

TORNA LA FIRA A MANRESA

anat participant en les diferents edicions de la Mediterrània, però tot sovint amb una condició residual. Ara queda per veure si aquest protagonisme es manté. Una incògnita sobre la qual encara no penja cap solució, i que només el temps resoldrà.

Acabades les guerres carlines, a meitats del segle XIX, molts combatents es van escampar i es van amagar pels masos. Soldats sense missió, però que tenien un particular sistema de comunicació: amb els trets dels trabucs i les pistoneres avisaven de l'arribada de perill. Atrets per la utilitat d'aquesta tasca, els propietaris dels masos els van donar feina. De mica en mica, els trabucaires es van anar incorporant a festes rurals com el Batre i la Verema. I també a les processons de Corpus i a les caramelles. El seu so esclatant era el senyal esperat: arriben els balladors, comença la festa!

Històries com aquesta són conegudes pels qui han fet de l'estima per la cultura popular un dels seus lemes de vida. Moltes tradicions que engresquen el gran públic enfonsen les arrels dels seus orígens molts segles enrere. Hi ha notícies dels balls de bastons des del segle XII. Són dades que no haurien de passar desapercebudes en l'era d'Internet. Passat i present es donen la mà i les persones que treballen per a les tradicions també se serveixen de les enormes possibilitats que aporten les noves tecnologies per difondre les seves activitats. Només cal veure la pàgina web de la coordinadora catalana de balls de bastons, una gran eina de comunicació.

Tot plegat són símptomes de la gran riquesa que atresora el Bages pel que fa al manteniment i la renovació de les seves tradicions. Per a Lluís Oliveras, el mestre danser del ball de gitanes de Sant Vicenç de Castellet, una localitat on aquesta activitat aplega més de dues-centes persones, "la participació a la fira és un brillant colofó als actes de celebració del nostre centenari". Per a Eloi Hernández, de les caramelles de Fonollosa, "es tracta d'una excel·lent oportunitat per donar-nos a conèixer". Vicenç Orriols, responsable dels Cavallets de Manresa, una secció de l'Agrupació Cultural del Bages, exclama un "ja era hora" que la Mediterrània tingués un recordatori "per als que som de casa". Àngels Vila, de la colla dels Geganters de la societat La Verbena, de Sant Joan de Vilatorrada, encara guarda el programa del 1998, any de la primera fira. Des de llavors, no han tornat a ser a la fira. Avel·lí Clarena, ànima dels bastoners de Rajadell, també apunta que "en els primers anys vam participar-hi un parell de cops, però després cap vegada més". Uns i altres, però, agraeixen que la Mediterrània, nom que evoca terres llunyanes i cultures mil·lenàries, viatgi uns quilòmetres terra endins.

Bastoners de Rajadell

ARXIU/JORDI PUJOLAR

ELS BASTONERS DE RAJADELL, A FRANKFURT

Han voltat per tot Europa i són un dels bastions del fenomen bastoner arreu de Catalunya. Els Bastoners de Rajadell participaran a la Mediterrània amb els seus mocadors i les gralles, i portaran dues o tres colles de vuit balladors cadascuna. Tal com explica Avel·lí Clarena, "la tradició es remunta a molt enrere. Des del segle XVIII se sap que hi havia ball de bastons. La referència documental més antiga és del 1850, quan es feia el ball per Pasqua i Corpus, a la processó". En ocasió de la Fira d'Espectacles d'Arrel Tradicional, els Bastoners de Rajadell ensenyaran el vestuari i el picar que els distingeixen. "Els primers anys vam participar un parell de cops a la fira".

Els bastons tenen un gran arrelament a Catalunya. Avel·lí Clarena, que forma de la coordinadora catalana, comenta que "hi ha al voltant de 110 o 115 colles, i en l'última trobada es van reunir entre 1.600 i 1.700 participants". L'any 1983, el poble de Rajadell va acollir l'aplec català, amb mil dos-cents bastoners.

La Verbena de Sant Joan de Vilatorrada

ARXIU/ANNA F. VILANOVA

SANT JOAN TAMBÉ SERÀ A LA FIRA

El Joanet del Cardener, la Roser la Filadora i l'Home del Palillo són els tres gegants del grup de Geganters i Grallers de la Societat Cultural i Recreativa La Verbena, de Sant Joan de Vilatorrada, que desfilaran a la cercavila de la Mediterrània. L'entitat santjoanenca, que va participar a la fira en la seva primera edició, fa una dècada, tornarà a mostrar el seu folklore als carrers de Manresa, acompanyada del grup de grallers de Castellfollit de Riubregós (Anoia). Entre ambdues entitats hi ha una bona relació i la participació conjunta en diferents festes i fires és habitual. La presència de La Verbena a la fira, a més, es produeix en l'any en què es compleix el primer quart de segle de vida de la parella de gegants formada pel Joanet i la Roser. L'Home del Palillo, però, no es queda gaire enrere: l'any vinent serà ell qui celebrarà les noces d'argent.

A l'entitat encara es recorda la participació en la primera edició de la Fira, una convocatòria que aleshores no havia adquirit el volum de participació, tant artística com ciutadana, que atresora actualment. La satisfacció per tornar a la gran manifestació de la cultura popular és gran.

Geganters de Manresa

Els Geganters de Manresa seran presents a la Mediterrània amb tot el ferro. L'entitat, que s'aproxima al primer quart de segle d'existència, traurà els gegants vells, els gegants nous, la pubilla i l'hereu, els gegantons i els nans de la ciutat. La participació en la cercavila tindrà l'aire d'un homenatge a una de les principals institucions de la imatgeria local. L'entitat es va fundar l'any 1983 i té cura de la custòdia i el manteniment dels gegants de la ciutat i de fer-los ballar. La colla també té un grup de grallers, que testimonia la importància que per al fet geganter té la música tocada en directe.

El gran encert dels Geganters de Manresa ha estat integrar aquest element del folklore en la vida quotidiana de les celebracions i les festes locals. Els Geganters s'han donat a conèixer i tenen el reconeixement de la ciutadania, sobretot dels més petits. I transmeten el seu respecte pels valors tradicionals tant en les activitats en què participen a Manresa com en d'altres punts de Catalunya i de l'estranger. El 1995 es van inaugurar els gegantons.

ARXIU/SALVADOR REDÓ

UNA TRADICIÓ ARRELADA A MANRESA

Ball de gitanes de Sant Vicenç de Castellet

ARXIU/JORDI LARGO

LES GITANES MOUEN DOS CENTENARS DE PERSONES CADA ANY A SANT VICENÇ

Arribaran en tren a l'estació de Manresa Baixador dels Ferrocarrils Catalans, vestides totes dues-centes vint persones com pertoca a l'ocasió. Al carrer els esperaran el Marià i la Paula, els gegants de Sant Vicenç, i aniran tots plegats en cercavila fins a la plaça Porxada. Allí, els espectadors podran viure tota la festa que envolta el ball de gitanes, una manifestació cultural que enguany està vivint moments de gran esplendor a la localitat bagenca. La primera ballada va tenir lloc el 10 de febrer del 1907 a l'actual plaça de l'Ajuntament, aleshores de la Constitució, i un segle després la celebració del centenari ha mostrat el vigor de la festa.

ARXIU PARTICULAR

LES CARAMELLES TENEN UNA GRAN TRADICIÓ A FONOLLOSA

Caramelles de Fonollosa

Com a part de l'Associació Cultural i Recreativa de Fonollosa, el grup de caramelles ha fet mèrits des de fa anys per erigir-se en una de les colles de cultura popular més conegudes de la comarca. Fins i tot, la darrera Setmana Santa van ser protagonistes televisius quan una connexió del Telenotícies del cap de setmana de TV3 va connectar en directe amb la localitat bagenca mentre actuaven.

Aquest diumenge, els caramellaires de Fonollosa participaran en la Mediterrània per primer cop i, tal com explica Eloi Hernández, "és una oportunitat excel·lent per donar-nos a conèixer". La participació en la cercavila de la fira serà a càrrec dels bastoners de la colla, que faran el ball de cascavells. La formació típica de vuit homes i vuit dones mostrarà la tradició d'aquesta part de les caramelles al públic. "Valorem molt positivament que ens hagin convidat a la Mediterrània", diu Hernández.